

De Groene Kapstok

voor basisscholen

Schetsontwerp programma

de Groene Kapstok voor basisscholen

Versie 4.1

d.d. 18-03-2014

Inhoudsopgave

1	Voorwoord.....	2
2	Inleiding.....	2
3	Onze missie: waar staan we voor?	2
4	Onze visie: waar gaan we voor?	3
5	Stip op de horizon: in 2018.....	3
6	Kernthema's	3
7	Hoe werkt de Groene Kapstok?.....	4
7.1	Vehicle: www.groenekapstok.nl	4
7.2	Groene Kapstok winnen	4
7.3	Middelen	4

Dit programmavoorstel is tot stand gekomen in samenwerking met:

- 1ste Montessorischool Hoofddorp: Reinier Gazendam, directeur
- Basisschool De Wilgen: Manon Groenenberg, directeur
- Christelijke basisschool Juliana van Stolberg: Francis van Dijk, directeur
- Openbare basisschool De Zwanebloem: Carla Mesman, directeur
- Dr. Plesmanschool: Willem Elsnerus, directeur
- OBS de Zevensprong: Danielle Rodenhuis, directeur
- RK Basisschool Op Dreef: Piet Hoogewerf, directeur
- Natuur en Milieu Centrum Haarlemmermeer (NMCH), Arjanne Lagendijk, directeur
- Gemeente Haarlemmermeer: Kristine Leenman, directeur

Auteurs: Arjanne Lagendijk, NMCH
Wendy van Vliet, gemeente Haarlemmermeer
Wendy Dieben, gemeente Haarlemmermeer

Informatie en contact: - NMCH, Arjanne Lagendijk, directeur
tel.: 023 555 34 37 / e-mail: info@nmch.nl
- gemeente Haarlemmermeer, Wendy Dieben, projectleider
tel.: 0900-1852 / e-mail: w.dieben@haarlemmermeer.nl

1 Voorwoord

In het voorjaar 2013 zijn in het kader van het project milieuhelden door 27 basisscholen tips verzameld om door slimmer om te gaan met afval het milieu in het algemeen te verbeteren. Een van de scholen bracht als idee een Groen Vignet voor duurzame scholen in. Dit idee wilden we samen met scholen en partners uitwerken voor alle (basis)scholen in Haarlemmermeer. Daartoe hebben eind 2013/ begin 2014 een aantal verkennende gesprekken plaatsgevonden met 7 betrokken school directies. Zij gaven unaniem aan dat verdere verduurzaming (en vergroening) van de basisschool een grote wens is en passend in een groene gemeente met hoge duurzame ambities. Kinderen hebben immers het meeste belang bij een duurzame samenleving. Met de schooldirecties werd een beeld en een stip op de horizon geplaatst.

De Groene Kapstok is een programma dat geleidelijk zal groeien, naar die gedefinieerde stip op de horizon. Het is een programma dat voor en door scholen zelf zal worden vormgegeven, met ondersteuning van relevante partijen in de gemeente Haarlemmermeer.

Als we in dit document over “we” spreken, dan worden alle deelnemende partijen bedoeld.

2 Inleiding

Duurzaamheid gaat over je verantwoordelijkheid nemen voor de toekomst. Over goede voeding en natuurlijk materiaalgebruik. Over het tegengaan van verspilling. Over het besef dat we onderdeel uitmaken van een grotere wereld en dat we daar invloed op hebben. De Groene Kapstok zet je aan het denken en helpt om duurzaamheid een plek te geven in de organisatie van de school en om doelen te stellen. Het levert leuke activiteiten met de kinderen op en helpt te besparen. Alleen al door bewuster handelen kan 5 tot 10% bespaart worden op energieverbruik! De Groene Kapstok zorgt er niet alleen voor dat de school duurzamer wordt: ook alle kinderen, ouders en andere betrokkenen worden hierin meegenomen.

Dit document geeft de eerste contouren weer voor het Programma de Groene Kapstok. De Groene Kapstok is een programma dat scholen stimuleert om duurzaam te denken en te doen. Samen met gemeente, ouders en ondernemers willen scholen hun nek uitsteken voor een betere wereld. De Groene Kapstok scheidt kaders om het gebruik van grondstoffen te verminderen, bewuster om te gaan met wat er is en niet duurzaam gedrag te veranderen. Belangrijk is een lokale inkleuring door initiatief van en samenwerking met lokale partners.

Het programma is een aanjager voor duurzaamheid: Door de Groene Kapstok worden scholen gestimuleerd en geholpen telkens een stapje duurzamer te worden, met een uitstraling naar kinderen, ouders en omgeving.

3 Onze missie: waar staan we voor?

Als universeel uitgangspunt voor de missie hanteren we de definitie van Brundtland voor duurzaamheid: “Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen.”

Daar staan wij voor. We willen duurzamere scholen omdat:

- het belangrijk is om kinderen duidelijk te maken dat we zuinig moeten zijn op de aarde;
- we willen dat kinderen spelen en leren over duurzame en gezonde leefstijl (curriculum) in een gezonde omgeving (campus) en een stimulerende samenleving (community);
- scholen het goede voorbeeld willen geven en kinderen en omgeving willen uitnodigen om mee te doen;
- we kinderen willen leren participeren in de samenleving;
- we willen dat duurzaamheid vanzelfsprekend is;
- we kinderen willen leren dat zij verantwoordelijkheid voor en invloed op hun omgeving hebben;

4 Onze visie: waar gaan we voor?

De Groene Kapstok is een programma dat verduurzaming binnen het onderwijs ondersteunt en faciliteert. Hier gaan we voor:

- samen een omgeving creëren die een positieve invloed heeft op de kinderen;
- kinderen bij de verduurzaming van school en omgeving betrekken, kinderen moeten er wat van merken;
- op school niveau eigen keuzes maken voor aanpak van verduurzaming (flexibele benadering/passend bij de visie van de school);
- het programma moet scholen motiveren en inspireren tot samenwerking;
- initiatieven van de school(community) verankeren in de buurt en wijk;
- we willen dat communicatie op gang komt over de belangrijkste thema's voor verduurzaming;
- zoveel mogelijk partijen aan het verduurzamen van scholen verbinden;
- ook in de toekomst samen blijven werken aan verduurzaming;
- ouders bereiken en ouderbetrokkenheid vergroten;
- als school aan kinderen kennis over duurzaamheid meegeven, als vanzelfsprekendheid (met en zonder een lespakket);

5 Stip op de horizon: in 2018...

- Zijn alle (basis)scholen, leerlingen, leerkrachten en directies actief bezig met de belangrijkste duurzaamheidsthema's in samenwerking met bedrijven en communities én is duurzaamheid geïntegreerd in alle schoolbeleidsplannen.
- Beschikken scholen over een pakket van concrete ondersteunende maatregelen met betrekking tot:
 - Campus: een duurzaam en gezond gebouw in een duurzame en stimulerende omgeving;
 - Community: een samenleving (buurtbewoners, ouders, bedrijven, ...) die betrokken is bij en participeert in de doelen van de school;
 - Curriculum: leraren beschikken over handvatten om duurzaamheid te integreren in de lesstof.

6 Kernthema's

De belangrijkste thema's zijn:

1. Een stimulerende, duurzame en groene schoolomgeving;

2. Een fris en comfortabel klimaat in de school;
3. Duurzaam consumeren en recyclen op school;
4. Besparen op (kosten voor) gas, (afval)water en elektriciteit;
5. Duurzame financiering en samenwerking.

In bijlage 2 zijn alle 5 de thema's in een matrix uitgewerkt. De drie domeinen campus, community en curriculum komen aan bod én de drie P's die staan voor People (sociale duurzaamheid), Planet (ecologische duurzaamheid) en Profit (economische duurzaamheid). Naarmate het programma de Groene Kapstok vordert, worden de 5 matrixen steeds verder ingevuld.

7 Hoe werkt de Groene Kapstok?

Vraagstukken waarmee we aan de slag gaan, worden geagendeerd door een afvaardiging van scholen. De afvaardiging kan bestaan uit schooldirecteuren, leraren, leden van een Medezeggenschapsraad of Ouderraad, of betrokken ouders. De samenstelling van deze klankbordgroep kan wisselend zijn.

De vraagstukken die leiden tot daadwerkelijke initiatieven of projecten worden opgepakt door een Expertgroep. Een Expertgroep bestaat uit probleemeigenaren en specialisten (bijvoorbeeld lokale bedrijven) en wordt weer ontbonden als het project of initiatief is uitgevoerd.

Het is belangrijk te zorgen dat partijen mee blijven doen. Inzet van een projectleider of projectsecretaris moet daarom worden overwogen.

7.1 Vehicle: www.groenekapstok.nl

We stellen ons voor dat de Groene Kapstok een website is. Deze website wordt een interactief platform voor en door de partijen zelf. Het is een vehicle en bindend element dat alle scholen toegang biedt tot informatie over de kernthema's, dat de onderlinge samenwerking bevordert en waarop resultaten worden gedeeld.

7.2 Groene Kapstok winnen

Alle basisscholen kunnen meedoen aan de Groene Kapstok maar niet iedereen kan er eentje winnen! Winnaars van een Groene Kapstok zijn scholen die informatie en ervaringen voor andere scholen toegankelijk hebben gemaakt om ervan te leren of die andere scholen hebben geïnspireerd om mee te doen. De Groene Kapstok moet een waarde hebben als prijs maar belangrijk is dat er ook een goede PR waarde voor de betreffende school uit volgt. Naar voorbeeld van de SHARE award, inmiddels een prestigieuze award voor bedrijven in Haarlemmermeer die zich op bijzondere wijze inzetten voor het verduurzamen van het bedrijf en de omgeving.

Voorgesteld wordt scholen die werken aan verduurzaming een podium te geven door jaarlijks een Groene Kapstok uit te reiken aan bijvoorbeeld:

- de grootste inspirator;
- de grootste vergroener;
- de grootste bespaarder.

7.3 Middelen

We willen dat zoveel mogelijk partijen meefinancieren. Het verkrijgen en beheren van (extra) financiële middelen is daarom benoemd als een van de kernthema's: duurzame samenwerking en financiering. Scholen kunnen zelf voor extra financiën zorgen door bijvoorbeeld afvalinzamelacties en crowdfunding.

BIJLAGE 1: ENERGIE AKKOORD

Op 6 september 2013 sloten ruim veertig partijen, waaronder de overheid, samen een Energieakkoord voor duurzame groei. De komende jaren zal fors worden geïnvesteerd in energiebesparing en hernieuwbare energieopwekking. Het Programma De Groene Kapstok sluit aan bij de doelen van het Energieakkoord.

UIT HET ENERGIEAKKOORD

“Gemeenten werken, vanuit hun rol als eigenaar van onderwijsvastgoed, samen met schoolbesturen samen in een ondersteuningsstructuur voor het verhogen van het kennisniveau bij opdrachtgevers en het opzetten van integrale duurzame ontwikkel- en ontwerpprocessen bij nieuwbouw en renovatie van schoolgebouwen. Facilitators bieden landelijk beschikbare kennis en methodieken aan (zoals ESCo's, GreenLease-concepten) en wisselen resultaten uit ten behoeve van een eenduidige aanpak van het dilemma van de 'split incentive' in dit vastgoed. Zij zijn betrokken in ontwerpprocessen, werken businesscases uit ten behoeve van de financiering en helpen bij het uitwerken van nieuwe modelverordeningen (Duurzame Meerjaren Onderhouds Programma's) die energieneutraal bouwen en renoveren faciliteren en de investeringsopgave van de betrokken gemeenten inzichtelijk maken. Bij de ontwikkeling van de ondersteuningsstructuur zal worden samengewerkt met al bestaande ondersteuningsstructuren voor onderwijshuisvesting. Kennis die in dit traject ontwikkeld wordt, komt nadrukkelijk ten goede van het brede maatschappelijke vastgoed, ook daar waar gemeenten geen eigendomspositie hebben, zoals bij zorginstellingen, recreatieve voorzieningen en sportaccommodaties. En de kennis wordt beschikbaar gemaakt voor situaties met een vergelijkbaar split incentive-dilemma, zoals in de verhuur utiliteitssector.”

BIJLAGE 2: VOORBEELD-MATRIXEN KERNTHEMA'S

(op de bijeenkomst van de klankbordgroep op 5 maart 2014 worden de matrixen verder ingevuld)

EEN STIMULERENDE EN VEILIGE FYSIEKE SCHOOLOMGEVING			
<i>Kernthema 1</i>	People	Planet	Profit
Campus	Veilige fietsroutes	Meer vlinders en insecten	Isolerend groen dak
Curriculum	Verkeerslessen	Natuurpad bezoeken	
Community	Klaar-overs	Achtere tuinen	Geld inzamelen

EEN FRIS EN COMFORTABEL KLIMAAT IN DE KLAS			
<i>Kernthema 2</i>	People	Planet	Profit
Campus	Beter ventileren		CO2 gestuurd systeem
Curriculum	Lespakket		
Community			

DUURZAAM CONSUMEREN EN RECYCLEN OP SCHOOL			
<i>Kernthema 3</i>	People	Planet	Profit
Campus	Gezonde lunch	Afval scheiden	Ecostyle (lettertype)
Curriculum	Lespakket	Afval opruimen in het park	
Community	Gooi het niet weg maar gooi het online	Centraal afvalpunt voor de buurt	Voorlichting/uitdragen

BESPAREN OP KOSTEN VOOR GAS (AFVAL)WAER EN ELEKTICITEIT			
<i>Kernthema 4</i>	People	Planet	Profit
Campus	Tochtstrips	Zonnepanelen	Stekkers trekken
Curriculum		Lespakket	Groep 6 voert uit
Community	Werkdag op school	Actie in de wijk	

DUURZAME FINANCIERING EN SAMENWERKING			
<i>Kernthema 5</i>	People	Planet	Profit
Campus		Eindschoonmaak	Schoolplein opknappen
Curriculum	Groep 8 bedient	Opruimdag	Loten verkopen
Community	Schoolrestaurant voor 1 dag	Klus- en schoonmaakdag	Sponsor-dag op school

BIJLAGE 3: VERSLAGEN VAN DE BIJEENKOMSTEN VAN DE KLANBORDGROEP

BIJLAGE 4: TIPS&TRICKS

- Bekijk het filmpje over een groene school op Bali:
http://www.ted.com/talks/john_hardy_my_green_school_dream.html
- Een Groene schoolfonds oprichten om extra financiële middelen te beheren.
- Jaarlijks uitreiken van een Groene Kapstok aan scholen die aandacht hebben voor het milieu en dit op allerlei manieren in de praktijk brengen – alle scholen kunnen deelnemen aan de Groene Kapstok alleen kunnen niet alle scholen er een winnen; Een Groene Kapstok is voorbehouden voor de koplopers, de scholen die net iets verder hun nek uitsteken voor een mooie toekomst
- Samenwerken met energieleveranciers;
- Bevorder het 'stekertrekken' voor aanvang van de vakanties;
- Meer soorten groen op het schoolplein om vlinders en bijen aan te trekken (biodiversiteit);
- Bijenkassen op het dak;
- Geef de tips- and tricks van Energiemissie door aan de scholen;
- Betrek duurzame agrariërs bij het project;
- Stimuleren lopend of op de fiets naar school;
- Scholen voorzien van fruit (gratis of tegenprestatie?) door boeren uit de Haarlemmermeer;
- Ondersteun scholen bij het organiseren van een goede-doelen-veiling of –diner (het goede doel is dan bijvoorbeeld energiezuinige verlichting);
- Organiseer een workshop Crowdfunding voor schooldirecteuren/leraren/enthousiaste ouders;
- Mobiliseer ouders en hun bedrijf, opleiding, beroepservaring, etc;
- Organisaties die meerdere elektriciteitsaansluitingen op 1 locatie hebben, betalen soms te veel energiebelasting. Check of dat te verlagen is;
- Lease van energiebesparende verlichting: geen investering wel direct een lagere energierekening;
- Goedkoper printen met gelijke kwaliteit: gebruik het Ecofont lettertype;
- Vervang je oude CV-ketel en lease een nieuwe;
- Lease van zonnepanelen (bijv. via zonzoeckschool.nl);
- Help met de hele school de energierekening omlaag. Bedenk iets leuks om met het geld te doen dat je overhoudt:
 - Dat kan uiter! Zet alle apparaten echt uit. Niet op standby, maar echt uit;
 - Vakantie? Trek gewoon de stekkers eruit;
 - Doe altijd de tv uit als je niet kijkt en de computer uit als je hem langer dan een uur niet gebruikt;
 - Theedoeken en handdoeken hoef je echt niet altijd na een dag te wassen;
 - Doe alle lampen uit als je de ruimte verlaat (of plaats bewegingsmelders);
 - Haal opladers uit het stopcontact;
 - Gebruik oplaadbare batterijen en haal batterijen uit een apparaat als je het lang niet gebruikt;
 - Leg geen kleding of handdoeken over de verwarming als deze aan staat en zet geen meubels voor de verwarming in de winter;
 - Zet geen raam open als de verwarming aan staat. Een ventilatiooster kan wel;
 - Gebruik de slaapstand van de computer als je hem even niet gebruikt, dit stel je in via energiebeheer en zet je screensaver uit;
 - Print dubbelzijdig of 2 op 1 pagina. Of nog beter: print niet.
 - Zet de verwarming uit in ruimtes waar niemand komt;
 - Koop voor een paar tientjes een energiemeter. Daarmee kun je per apparaat zien wat die verbruikt.

- Links naar inspirerende initiatieven en/of informatieve sites die aanzetten tot duurzaam denken en doen:

<http://www.nmch.nl> <http://www.zustenebol.com> <http://www.buynothingday.co.uk>
<http://www.infotalia.com/nld/culinair/voeding/groentekalender.asp> <http://www.wonderwel.nu>
<http://www.tijdvooreten.nl> <http://huisvolenergie.nl> <http://www.ikkominactie.nl> <http://join-the-pipe.org>
<http://www.milieucentraal.nl> <http://www.urgenda.nl> <http://www.klimaatverbond.nl>
<http://www.kindvannature.nl> <http://www.ecomama.nl> <http://www.wecf.eu/nederland>
<http://www.ecolife.be> <http://www.debeterewereld.nl> <http://www.hetkanwel.net>
<http://www.meerlanden.nl> <http://www.agentschapnl.nl> <http://www.allesduurzaam.nl>
<http://www.stimular.nl> <http://www.meermetminder.nl> <http://www.genoeg.nl>
<http://www.beterklimaat.nl> <http://www.wecycle.nl> www.mvonderland.nl www.nudge.nl
<http://noimpactweeknl.wordpress.com>

Verslag van	klankbordgroep verduurzamen basisscholen_1
Vergaderdatum	21 november 2013
Aanwezig	basisschool De Wilgen: Manon Groenenberg (MG) Juliana van Stolbergschool en Regenboog: Francis van Dijk (FD) basisschool De Zwanenbloem: Carla Mesman (CM) basisschool De Zevensprong: Danielle Rodenhuis (DR) NMCH: Arjanne Lagendijk (AL) gemeente Haarlemmermeer: Wendy van Vliet (WV) gemeente Haarlemmermeer: Wendy Dieben (WD)
Afwezig met kennisgeving	1e Montessorischool: Reinier Gazendam (RG) Plesmanschool: Willem Elsnerus (WE) basisschool Op Dreef: Piet Hoogewerf (PH)
Afwezig zonder kennisgeving	
Verslaglegging	Wendy Dieben

		actie
1.	<p>Kennismaking en uitwisseling ideeën</p> <p>AL heet iedereen welkom en gestart wordt met een voorstelronde.</p> <p>MG: De Wilgen heeft eerder meegedaan aan het energieke scholenproject waarbij o.a. tips door leerlingen worden gepresenteerd. Plaatsen van zonnepanelen was 1 van de tips; dat is gerealiseerd in mei 2012 en is een succes. Ondanks dat het schoolbestuur niet direct enthousiast was. Voor een instrument voor duurzame scholen is van belang: de 3 c's (campus, curriculum, community), balans ('er is al zo veel te doen'), scholen hebben behoefte aan ondersteuning zodat verduurzaming/duurzaamheid breder opgezet kan worden en dingen door scholen makkelijker opgepakt kunnen worden.</p> <p>FD: Juliana van Stolbergschool en De Regenboog hebben eerder deelgenomen aan het project Milieuhelden. Duurzaamheid is een containerbegrip en de vraag is hoe je het toepasbaar maakt op school. Er komt al veel op je bord. Bewustwording en duurzaam opleiden van kinderen is hierbij het belangrijkste. Daarnaast valt er op het gebied van energiebesparing heel veel te winnen, 'misbruik' van energie gaat ten koste van geld voor onderwijs. De droom is dat dáár iets aan gebeurt en dat scholen daarin gefaciliteerd worden.</p> <p>CM: In eerste instantie uit ontevredenheid over de sfeer(/kleur) in het gebouw zijn, in samenwerking met Vital Places, lokalen gerenoveerd. Daar is de pilot Vitaal Lokaal uit voortgekomen. Vooral de aspecten natuurlijk licht, tapijt in de lokalen en groen in en rondom de school zijn voor De Zwanenbloem van belang. Daarop volgden ook nog dubbel glas, een groen dak, zonnepanelen, CO2-gestuurde ventilatie. De Zwanenbloem wil zich profileren als groene</p>	

	<p>school en ziet er ook echt groen uit. Veel buitenspeelruimte en veel groen in de omgeving dragen daaraan bij. Ruimte en rust heeft een positief effect op de kinderen. Door het Vitaal Lokaal is het gedrag van de leerkrachten veranderd (minder mopperen), vermoedelijk doordat het in het lokaal rustiger is vanwege het tapijt op de vloer. Droom is het tastbaar maken van energiebesparing (hoe komt het terug in de portemonnee) en ook leerkrachten stimuleren om te besparen. Voorbeeld: 1 uur in de week het licht in de school uit levert een besparing op waaruit 80 uur per jaar een klassen-assistent kan worden betaald (voor passend onderwijs), of 40 uur een conciërge.</p> <p>DR: Thuis zit verduurzamen in het bloed maar bij de kinderen op school niet. Wat duurzaamheid betreft is de laatste verbouwing van De Zevenspong niet geslaagd. Duurzame dromen zijn: in de toekomst een klimaatneutrale school; een afvalinzamelpunt voor de hele buurt in de school; een schooltuin waarin ook de buurtbewoners meewerken; een natuurlijk schoolplein; gebruik maken van de (openbare) ruimte rondom de school. Belangrijker dan technische ingrepen is dat kinderen zich bewust worden van de invloed die zij hebben op hun omgeving. Als dorpsschool heb je immers ook een rol in het bevorderen van sociale cohesie.</p> <p>AL: het Natuur en Milieu Centrum Haarlemmermeer is een advies- en educatiecentrum op het gebied van natuur, milieu, energie en duurzaamheid in Haarlemmermeer. Er worden al veel projecten op scholen gedaan.</p> <p>WD: Werkt bij het Ingenieursbureau van de gemeente Haarlemmermeer als bouwkundig ingenieur en zo betrokken geraakt bij maatregelen voor het verduurzamen van de onderwijshuisvesting. Projectleider voor deze eerste fase (het kwartiermaken) voor het Groen Vignet.</p> <p>WV: Beleidsadviseur Hoger Onderwijs bij Cluster Maatschappelijke en Economische Ontwikkeling van de gemeente Haarlemmermeer. Daarnaast ook accounthouder natuur- en milieu-educatie. Op die manier betrokken bij het Groen Vignet.</p>	
2.	<p>Introductie instrument Groen Vignet WD licht het instrument toe aan de hand van de bijlage.</p>	
3.	<p>Brainstorm AL vraagt de aanwezigen of zij positief staan tegenover samenwerken aan verduurzamen van scholen en daarvoor een instrument ontwikkelen. MG: Loopt hier warm voor. Belangrijk is dat het vanuit gevoel/motivatie komt. Het wordt 'Vignet' veroorzaakt daarom kriebel (dan moet er weer wat bereikt worden). CM: Zou willen dat (ook) de gemeente zegt "Wij gaan voor een Groen Vignet!" Waarom committeert de gemeente zich niet (ook financieel) aan duurzame eisen bij het (ver)bouwen van scholen? WD: Sinds de zomer heeft de gemeente beleid op het gebied van duurzaam (nieuw)bouwen, nl. het verplicht behalen van een minimale GPR-score. GPR is een instrument waarbij de kwaliteit van een gebouw op 5 thema's in rapportcijfers wordt uitgedrukt: energie, milieu, gezondheid, gebruikskwaliteit, toekomstwaarde. Vraag van de directeuren is of, hoe en wanneer</p>	

	<p>schoolbesturen maar ook directies hierover zijn/worden geïnformeerd. FD: Vignetten zijn er genoeg en hebben nauwelijks meerwaarde, ook ouders lopen daar niet warm voor. Goed om een ideaal te hebben om scholen, leerlingen en omgeving bij duurzaamheid te betrekken. Zorg dat het niet een project is dat strand omdat het niet realistisch of uitvoerbaar is voor scholen! Soms zijn, vooral voor kleine scholen, dingen niet haalbaar omdat men niet weet of een school blijft bestaan. Zolang dat onduidelijk is wordt er 'niets' gedaan, dat zijn verloren jaren. DR: Het valt of staat bij de financiën die beschikbaar zijn. Duurzame verduurzaming. Er zijn 100.000 dingen die om de aandacht van een (startende) schooldirecteur vragen, zou graag ook tijd willen vrijmaken voor duurzaamheid.</p> <p>De volgende zaken zijn van belang:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Door de slechte economie komt er meer interesse in besparen, het geitenwollensokkenimago is er vanaf; – Hoe krijg je de omgeving mee? Niemand pakt bv. zomaar even de schoffel om onkruid te wieden op de schooltuin; – Ontzorgen is heel belangrijk voor scholen, omdat het gaat om de balans. Scholen en docenten worden zwaar belast en de factor tijd is een belangrijk afbreukrisico; – Belangrijk is kennisdeling en uitwisselen van ervaring (tussen gemeente, schoolbesturen en directies maar ook NMCH en bedrijven); – Onderhoudsbudgeten gaan van gemeente over naar schoolbesturen; – Besturen hierbij betrekken en motiveren/verleiden is heel belangrijk. <p>Algemeen werd geconcludeerd dat er bij de deelnemers commitment is om het concept verder uit te werken.</p>	
4.	<p>Planning en volgende afspraken</p> <ul style="list-style-type: none"> – Volgende bijeenkomst: 16 december, De Zwanenbloem 14 januari 2014, de Zwanenbloem. – Gemeente en NMCH onderzoeken de mogelijkheden om schoolbesturen en directies meer te laten leren over de mogelijkheden om scholen te verduurzamen. Bijvoorbeeld door het organiseren van een miniseminar? – Nagaan of, hoe en wanneer schoolbesturen maar ook directies zijn/worden geïnformeerd over de GPR. – Afgesproken wordt dat de werktitel voorlopig wordt: De Groene Kapstok (lage haakjes en hoge haakjes). – CM nodigt de aanwezigen uit om de volgende bijeenkomst op De Zwanenbloem te organiseren. – AL belt na met RG. – WV belt na met PH – WD belt na met WE 	<p>Allen</p> <p>WV</p> <p>WD</p> <p>AL</p> <p>WV</p> <p>WD</p>

Verslag van klankbordgroep verduurzamen basisscholen_2
Vergaderdatum 14 januari 2014
Aanwezig basisschool De Wilgen: Manon Groenenberg (MG)
basisschool De Zwanenbloem: Carla Mesman (CM)
basisschool De Zevensprong: Danielle Rodenhuis (DR)
basisschool Op Dreef: Piet Hoogewerf (PH)
1e Montessorischool: Reinier Gazendam (RG)
NMCH: Arjanne Lagendijk (AL)
gemeente Haarlemmermeer: Wendy van Vliet (WV)
gemeente Haarlemmermeer: Wendy Dieben (WD)
Afwezig met kennisgeving Juliana van Stolbergschool en Regenboog: Francis van Dijk (FD)
Plesmanschool: Willem Elsnerus (WE)

Afwezig zonder kennisgeving
Verslaglegging Wendy Dieben

		actie
1.	<p>Start</p> <p>AL heet iedereen welkom. RG is er voor het eerst bij en stelt zich voor. PH schuift iets later aan.</p> <p>RG: De Montessorischool is gevestigd in Floriande, Pax en Toolenburg. Op de school in Floriande liggen zonnepanelen en we scheiden afval. In een van onze scholen is een klaslokaal voorzien van energiezuinige daglichtverlichting, dat bevalt erg goed. We zijn voor duurzaamheid belangrijk maar doen er in de praktijk nog te weinig aan. De financiering blijft lastig. Zou graag de letterlijke omgeving van de school groener willen, bijvoorbeeld door schooltuinen. In Toolenburg is al een goede start gemaakt. In Floriande ligt dat lastiger, geld- en ruimtegebrek spelen een rol, net als vandalisme. We zouden enerzijds wel meer inzet van ouders willen maar anderzijds is er al zoveel dat scholen willen en tijd kost.</p>	
2.	<p>Doel en motieven</p> <p>Aan de hand van het voortgangsdokument worden doel en motieven besproken. Definitie van Brundtland voor duurzaamheid kwam ter sprake: <i>“Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen.”</i> Ook terminologie als ecologische, economische en sociale duurzaamheid kwam ter sprake. Moeten we jargon gebruiken of juist vermijden?</p> <p>We spreken af dat het waarom duidelijk verwoord moet worden. Voor onszelf maar ook om aan anderen (bijvoorbeeld de nieuwe gemeenteraad) mee te kunnen geven waarom het verduurzamen van scholen belangrijk is. Ieder zal voor zich nadenken over een heldere focus, de stip op de horizon. We houden</p>	

	<p>het wel graag concreet: <i>De Groene Kapstok moet gekneed worden uit Haarlemmermeerse Klei, op schoolniveau.</i></p> <p>In het kader van doel en motivatie werden onderstaande uitspraken gedaan.</p> <p>We willen duurzamere scholen omdat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het belangrijk is om kinderen duidelijk te maken dat de wereldbol nog langer moet blijven bestaan; • we willen dat kinderen sporten, spelen en leren (curriculum) in een gezonde omgeving (campus) en een stimulerende samenleving (community); • scholen een grote invloed hebben op kinderen en hun ouders; • scholen het goede voorbeeld willen geven en kinderen en omgeving willen uitnodigen om mee te doen; • we kinderen willen leren participeren in de samenleving; • we willen dat duurzaamheid vanzelfsprekend wordt; • we kinderen willen leren dat zij verantwoordelijkheid voor en invloed op hun omgeving hebben; <p>De Groene Kapstok moet een middel zijn dat helpt om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samen een omgeving te creëren die een positieve invloed heeft op de kinderen; • kinderen bij de verduurzaming van school en omgeving te betrekken, kinderen moeten er wat van merken; • eigen keuzes te kunnen maken voor verduurzaming (flexibele benadering/passend bij de visie van de school); • elkaar te motiveren (intrinsieke motivatie i.p.v. een bordje op de deur); • initiatieven van de school te verankeren in de buurt en wijk; • strategisch te communiceren over het verduurzamen van scholen; • zoveel mogelijk partijen aan het verduurzamen van scholen te verbinden; • ook in de toekomst samen te blijven werken aan verduurzaming; • ouderbetrokkenheid te vergroten; • lokaal initiatief te kunnen nemen; • als school kinderen kennis over duurzaamheid mee te geven zonder dat het meteen een lespakket is; 	
<p>3.</p>	<p>Welke middelen zijn nodig om duurzaamheid voor scholen aantrekkelijker te maken?</p> <ul style="list-style-type: none"> • geen losse flodders maar alles passend binnen een groter geheel; • we hebben een strategisch communicatieplan nodig; • er is behoefte aan ondersteuning, een netwerk: NMCH is een goed voorbeeld; • misschien zoiets als Enginn, maar dan voor scholen? dingen makkelijker en laagdrempeliger maken; • goede voorbeelden. 	
<p>4.</p>	<p>Met welke thema's gaan we aan de slag?</p> <p>Iedere school bepaalt voor zichzelf welk thema op welk haakje van de kapstok komt te hangen. Dat is afhankelijk van de visie van de school maar ook van de situatie waarin de school zich op dat moment bevindt en daarbij behorende toekomstplannen. Als belangrijke thema's werden benoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • geen scholen meer in betonnen baken → (te) weinig groen rondom een 	

	<p>school is een schande voor een groene gemeente als de Haarlemmermeer;</p> <ul style="list-style-type: none"> • gezondheid, bewegen en omgeving zijn belangrijk; • sportservice Haarlemmermeer kan scholen helpen om hun omgeving beter te benutten om te spelen en bewegen; 	
5.	<p>Studenten HvA</p> <p>WV lichtte het volgende plan, dat nog in ontwikkeling is, toe: De gemeente Haarlemmermeer, NMCH, het MKB Haarlemmermeer-Schiphol en de Hogeschool van Amsterdam (HvA) werken sinds 2012 samen om bedrijven die willen verduurzamen te ondersteunen en ontzorgen. Jaarlijks deden ruim 100 studenten een inventarisatie naar ambities én eventuele knelpunten die MKBers ervaren om duurzaamheidsdoelstellingen te realiseren. Voorgesteld wordt om in 2014 door de studenten 25 scholen in de Haarlemmermeer te laten bezoeken. De module voor de studenten start in februari met een aantal colleges en in maart gaan de studenten daadwerkelijk op pad. Resultaat kan bijvoorbeeld zijn een gerichte rapportage en advies aan de deelnemende scholen met bijvoorbeeld tips & tricks voor duurzame ontwikkeling die gemakkelijk toepasbaar zijn en snel financieel resultaat opleveren. Inzet is om scholen te activeren om duurzame maatregelen door te voeren.</p>	
6.	<p>Rondleiding in de Zwanenbloem</p> <p>De vergadering werd afgesloten met een rondleiding door CM in de Zwanenbloem. De Zwanenbloem beschikt over veel ruimte rondom het gebouw. Dat maakt de school aantrekkelijk voor kinderen en ouders. Er is voldoende ruimte om te spelen op het schoolplein, maar ook op het gras, in het zand en onder de bomen in de schaduw. Ook is er ruimte voor een kleine schooltuin. Daarnaast zijn een aantal maatregelen doorgevoerd om het gebouw duurzamer en gezonder te maken. Er is een groen dak gemaakt, er zijn zonnepanelen op het dak gelegd en de lokalen zijn voorzien van een CO2 gestuurd ventilatiesysteem. De zonnepanelen leveren werkelijk een energiebesparing op en men is zeer enthousiast over de sterk verbeterde ventilatie in de lokalen. Daarnaast beschikt de Zwanenbloem over een aantal Vitale Lokalen. Dat houdt in dat deze lokalen zijn voorzien van energiezuinige vol-spectrum-daglicht-verlichting, tapijt en een plantenwand. Hoewel er in het begin wat weerstand was, trekken nu in 1 lokaal met tapijt de kinderen hun schoenen uit. Uiteindelijk is men vooral over het tapijt erg enthousiast omdat het de sfeer in de klas rustiger en huiselijker maakt. Doordat het tapijt (fijn) stof vasthoudt is de lucht in deze lokalen frisser.</p>	
7.	<p>Praktisch</p> <ul style="list-style-type: none"> – Volgende bijeenkomst: 5 februari 2014, in de Zevensprong in Rijsenhout – De Groene kapstok geldt nog steeds als werktitel (ideeën welkom) – Is er samenhang met andere lopende initiatieven? (JOG, Sportservice, de Groene Klas, Speelplein '14) – Huiswerk: wat zou de stip op de horizon kunnen zijn, wanneer zijn we over 10 jaar blij? 	Allen

Verslag van klankbordgroep verduurzamen basisscholen_2
Vergaderdatum 5 februari 2014
Aanwezig basisschool De Wilgen: Manon Groenenberg (MG)
basisschool De Zevensprong: Danielle Rodenhuis (DR)
basisschool Op Dreef: Piet Hoogewerf (PH)
gemeente Haarlemmermeer: Wendy van Vliet (WV)
gemeente Haarlemmermeer: Wendy Dieben (WD)
Afwezig met kennisgeving Juliana van Stolbergschool en Regenboog: Francis van Dijk (FD)
Plesmanschool: Willem Elsnerus (WE)
basisschool De Zwanenbloem: Carla Mesman (CM)
NMCH: Arjanne Legendijk (AL)
1e Montessorischool: Reinier Gazendam (RG)
Afwezig zonder kennisgeving
Verslaglegging Wendy Dieben

		actie
1.	Start Omdat AL afwezig is zit WD de vergadering voor.	
2.	Namens wie Het programmavoorstel is tot stand gekomen in samenwerking met de schooldirecteuren die deelnemen aan de klankbordgroep en directeur van de gemeente Kristine Leenman. Met het programma willen we overheid, onderwijs, ondernemer en ouders bereiken. Gevraagd wordt of de gemeente mede initiatief kan nemen in het betrekken van ouders; dat moet niet alleen een taak van de scholen zijn.	
3.	Intentieverklaring besturen Zowel via de directeuren als via de ambtenaren zijn schoolbesturen informeel geïnformeerd over de Groene Kapstok, de meeste schoolbesturen weten er van. We spreken af dat WD en WV zsm zullen aanschuiven in het besturenoverleg voor basisscholen om het plan toe te lichten (het eerder geplande overleg van 20 januari ging niet door). WD neemt hierover contact op met Eef Niezing. We willen bereiken dat zowel de schoolbesturen als het gemeentebestuur de intentie uitspreken om scholen te willen verduurzamen. We moeten zorgen dat we de schoolbesturen op tijd bereiken zodat men hiermee rekening kan houden in de strategische beleidsplannen (dan komt het uiteindelijk ook in de schoolplannen terecht).	
4.	Missie en visie We hebben de missie en visie doorgenomen en de opmerkingen worden meegenomen in het voortgangsdokument.	
5.	Stip op de horizon Onze horizon is 2018: het einde van de komende raadsperiode. Ook	

	<p>schoolbesturen maken vierjarige beleidsprogramma's of koersplannen. De opmerkingen worden meegenomen in het voortgangsdokument.</p>	
6.	<p>Kernthema's We hebben de kernthema's besproken en de opmerkingen worden meegenomen in het voortgangsdokument. Op 11 maart gaan we kernthema's verder uitdiepen en de matrixen verder invullend. Aanbevelingen daarbij zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zorg dat we dingen doen die niet extra erbovenop zijn, het moet wel makkelijker worden; • geld moet niet leidend zijn bij het bepalen van onze doelen en subdoelen; • scholen hebben baat bij een lijst met instanties die kan helpen bij verduurzamen; • zorg dat quickwins snel opgepakt kunnen worden; • zorg dat alle scholen mee (kunnen) doen. 	
7.	<p>Wat verder ter tafel komt Het voorwoord en de inleiding van het voortgangsdokument moeten meer verdieping krijgen. Waarom willen we het en wat is in de basis onze houding en gedrag t.a.v. duurzaamheid. Krimp/leegstand, passend onderwijs en de overheveling van de jeugdzorg naar de gemeente zijn belangrijke thema's waar in samenhang een dialoog over gevoerd moet worden. Samen met gemeente en scholen, ouders en ondernemers. Onze aanbeveling is om ook hiermee aan de slag te gaan. Het thema past echter niet binnen de Groene Kapstok omdat die dan 'te breed' wordt en minder slagvaardig.</p> <p>Een aantal schoolbesturen zal in de nabije toekomst samengaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Quercus en SKOH in augustus 2014; • De Basis en De La Salle in augustus 2015. 	
8.	<p>Rondleiding de Zevensprong Danielle leidt ons rond door de school. De Zevensprong beschikt over een ruim (aandoend) en licht gebouw. Er is weinig speciale aandacht voor duurzaamheid geweest maar de sfeer in het gebouw is aangenaam. Ooit was er een binnenplaats maar die is inmiddels overkapt en omgevormd tot centrale hal. Rijsenhout is een kleine kern die beschikt over weinig voorzieningen. Daarom neemt de Zevensprong bijvoorbeeld deel aan het project 'de bibliotheek op school'. Er is 1 andere basisschool in Rijsenhout. Zowel samenwerking als jezelf profileren is voor beide scholen belangrijk en wordt door de vergrijzing/krimp nog meer van belang. De omgeving is groen en de school beschikt over een ruim schoolplein dat, volgens Danielle, wel wat groener mag.</p>	
9.	<p>Praktisch</p> <ul style="list-style-type: none"> – Volgende bijeenkomst: 11 maart 2014, op de Wilgen in Hoofddorp – Titel van het programma is de Groene Kapstok – Is er samenhang met andere lopende initiatieven? (JOG, Sportservice, de Groene Klas, Speelplein '14) – De Kariboe in Heemskerk is een duurzame school, wellicht geschikt voor een werkbezoek. 	Allen

